

Emil Holmquist

Sutton Hoo – Mälardalen

1. Abstract

In the 1930s, a boat-grave was found in Sutton Hoo, England. Soon after, it was noted to have several similarities to Swedish boat-graves from the region of Mälardalen, specifically Vendel and Valsgärde. These graves are from the same period as the Sutton Hoo ship burial, in Sweden known as the Vendel period (550-750 AD). Since then there has been an ongoing discussion concerning how the Sutton Hoo ship-burial is or is not connected to these Swedish boat-graves. This work is an insertion into this debate, with the aim to shed some further light on some of the questions discussed. The questions are: how similar is the Sutton Hoo boat-grave truly to the boat-graves from Vendel and Valsgärde, and why is there a boat-grave in Sutton Hoo during a time where such boat-graves are a Scandinavian phenomenon? To answer these questions the complete material, the grave goods, from Sutton Hoo and the boat-graves in Vendel and Valsgärde that are dated roughly to the same time as Sutton Hoo (Valsgärde 6, 7, 8 and Vendel I, XI, XII, XIV) will be presented and compared. Therefore a large part of this work will be dedicated to the presentation of this material, both item by item and how these items have been arranged in each boat-grave. Three hypotheses are presented as possible answers to why a boat-grave is situated in England at this time: 1. Spontaneous unconnected development. 2. Direct contact between the Sutton Hoo region and the Mälardalen region. 3. Cultural exchange between the Sutton Hoo region and the Mälardalen region.

This subject has been discussed before. Birger Nerman argued in 1948 the Sutton Hoo boat-grave to be the grave of a thoroughly Swedish man. He based this on the significant similarities between the sword, helmet and shield of the Sutton Hoo boat-grave when compared to corresponding items from Swedish boat-graves. Rupert Bruce-Mitford discussed the same items in 1975, and concluded to great similarities between these and their Swedish counterparts. He does, however, also point to similarities to other objects, namely late-Roman parade-helmets and shields from Lombardy. He also argues the Sutton Hoo boat-grave to be that of an early English royal, of which he proposed a number of candidates. David M. Wilson discussed these similarities further in a short article from 1982. He pointed to more similarities with materials from other places than Sweden, namely Germany and in extension the entirety of Northern Europe. He concluded the discussed items from Sutton Hoo, namely the sword, shield and helmet, need not be of Swedish origin at all, and argued Sutton Hoo to show connections to plenty of places, not only Sweden. Any similarities to the Swedish boat-graves

are random. All three researchers do, however, agree on the boat-grave as such to be a very strong connection to Sweden.

After presentation and comparison between the boat-graves the following is concluded. There are both significant similarities and dissimilarities between the graves. Swedish boat-graves contain weapons, helmets, shields, animals or parts of animals, drinking vessels, cauldrons, games and tools, of varying quantity but always arranged in a very specific pattern with minor deviations. Sutton Hoo contains weapons, helmet, shield and drinking vessels, but lacks animals and tools. Also present is significant amounts of jewellery and imported items in the form of silver cups and spoons. The arrangement of the grave goods is very similar to the Swedish pattern, but it is inverted. Sutton Hoo is particularly similar to the Swedish boat-graves that are from almost the same date (the middle of the 7th century), namely Vendel I and XIV and Valsgärde 8, based on these graves containing a lower number of swords and shields, often only a single of each, as is the case of Sutton Hoo. Sutton Hoo seems to be a hybrid, a grave where at least part of the rituals and expressions can be traced to the Swedish tradition of boat-graves. The hypothesis most probable to be true is the third, cultural exchange. The similarities between the Sutton Hoo ship-burial and the Swedish ship-burials are too great to validate the first hypothesis, while they are too weak to validate the second hypothesis.

2. Innehållsförteckning

1. Abstract	s. 2
2. Innehållsförteckning	s. 4
3. Inledning	s. 5
4. Bakgrund	s. 9
4.1 Tidigare forskning	s. 9
5. Material	s. 12
5.1 Gravgoods	s. 12
5.1.1 Valsgärde	s. 12
5.1.1.1 Valsgärde 6	s. 13
5.1.1.2 Valsgärde 7	s. 15
5.1.1.3 Valsgärde 8	s. 19
5.1.2 Vendel	s. 21
5.1.2.1 Vendel I	s. 21
5.1.2.2 Vendel XI	s. 22
5.1.2.3 Vendel XII	s. 23
5.1.2.4 Vendel XIV	s. 25
5.1.3 Sutton Hoo	s. 26
5.2 Arrangemang av gravgoods	s. 30
5.2.1 Valsgärde	s. 30
5.2.1.1 Valsgärde 6	s. 30
5.2.1.2 Valsgärde 7	s. 30
5.2.1.3 Valsgärde 8	s. 31
5.2.2 Vendel	s. 31
5.2.2.1 Vendel I	s. 31
5.2.2.2 Vendel XI	s. 31
5.2.2.3 Vendel XII	s. 32
5.2.2.4 Vendel XIV	s. 32
5.2.3 Sutton Hoo	s. 32
6. Analys	s. 33
7. Diskussion och slutsatser	s. 34
8. Källhänvisning	s. 39

3. Inledning

Båtgravar är ett gravskick som under andra hälften av första årtusendet är ett fenomen känt från Skandinavien. Här finns de i betydande antal i en tradition som sträcker sig över ett par århundraden. Från vendeltid till vikingatid (ca. 550-1050 e.kr). Båtgravar är en del av det skandinaviska arkeologiska materialet. Det är dock inte enbart i Skandinavien som båtgravar har hittats, en handfull har även hittats utanför denna kulturella sfär. En sådan är båtgraven i Sutton Hoo. I Sutton Hoo finns två båtgravar, men i detta arbete behandlas endast en av dem då den andra visade sig vara plundrad. Denna båtgrav har, sedan den hittades på 1930-talet, jämförts med det skandinaviska materialet. Särskilt båtgravarna i Mälardalen, i Vendel och Valsgärde, har lyfts fram som liknande genom sitt gravgods. Diskussionen har sedan dess varit hur båtgraven i Sutton Hoo passar in i detta material, hur lik den egentligen är det svenska materialet, vem som ligger begravd, och varför den ligger i östra England (Bruce-Mitford 1975, s. 1 ff).

Detta arbete är ett inlägg i denna diskussion. Genom en jämförande studie av material från båtgraven i Sutton Hoo och de gravar i Mälardalen som daterats till samma tidsperiod kan förhoppningsvis mer ljus spridas över frågorna kring hur väl Sutton Hoo passar in i det svenska materialet, och hur lik den egentligen är detta material. Genom att arbeta med dessa frågor kan även indirekt frågan kring vem som ligger begravd i Sutton Hoo delvis bearbetas. Detta arbete kommer därför lägga stor vikt vid presentationen av det empiriska och arkeologiska materialet, då hela materialet från 7 båtgravar, inte enbart det som har likheter med Sutton Hoo/Mälardalen, ska presenteras. Även arrangemanget av gravgodset i varje grav kommer presenteras och diskuteras. Detta material kommer sedan jämföras. De svenska båtgravarna kommer behandlas som en enhet med vilken båtgraven i Sutton Hoo jämförs. Stor vikt kommer läggas vid gravinnehållet vad gäller arten av föremål, dess mängd samt placering och arrangemang av dessa. Även föremålen i sig kommer jämföras, och i samband med detta kommer en jämförelse av ornamentik göras där det är relevant. Båtgravarnas storlek kommer också behandlas. Denna jämförande analys kommer användas för att besvara nedanstående hypoteser, vilket också är syftet med detta arbete.

I kärnan är frågan varför det finns en båtgrav, ett gravskick under denna tid känt från skandinaviska kontexter, i östra England? Denna fråga kan ha ett av tre hypotetiska svar, som följer här:

1. Spontan uppkomst: Människorna i både Mälardalen och i området kring Sutton Hoo har använt sig av båtar och värdesatt dessa, och på grund av detta har de utvecklat parallella gravskick där personer gravsätts i båtar oberoende av varandra. Likheter mellan båda dessa traditioner är slumpmässiga.
2. Direktkontakt: En eller flera personer med direkt kännedom om Mälardalens båtgravskick har besökt eller bosatt sig i Sutton Hoo och av någon anledning arrangerat en sådan begravning där.
3. Kulturellt utbyte: Människorna i området kring Sutton Hoo har, på ett indirekt sätt, fått komplett eller delvis kännedom om gravskicket i Mälardalen och valt att efterlikna detta i sitt eget gravskick.

Att fallet skulle vara det omvända, det vill säga att Sutton Hoo skulle ha inspirerat till båtgravarna i Sverige, verkar mindre troligt då det endast finns tre bekräftade båtgravar i England: en vid byn Snape i East Suffolk (Bruce-Mitford 1952, s. 1ff) och två i Sutton Hoo (Bruce-Mitford 1975, s. 1ff).

Den första hypotesen kopplar till den processuella arkeologin. En tankegång inom denna arkeologi är evolutionär process, det vill säga utveckling i kulturer, triggad av reaktion på olika stimuli, till exempel miljö (Johnson 2010, s. 23ff). Människor som bor i olika men liknande områden kan sålunda utveckla liknande lösningar och kulturella uttryck oberoende av varandra. Därför kan den första hypotesen vara ett möjligt svar. För att denna hypotes ska kunna bekräftas krävs det att det är tydligt att båtgraven i Sutton Hoo inte har påverkats eller är ett resultat av kulturell kontakt med de svenska områdena. Det enda material som är tillgängligt i denna undersökning är det arkeologiska, varför svaret på denna hypotes får sökas där. Sålunda blir kriteriet för denna hypotes att det undersökta materialet från Sutton Hoo uppvisar få och slumpartade likheter med det svenska materialet. Föremål och gravritual kan ha likheter, men måste vara signifikant olika sina svenska motsvarigheter.

De båda andra hypoteserna kopplar till den äldre kulturhistoriska arkeologin. Denna arkeologi brukar förklara förändringar i en kultur med yttre påverkan orsakad av ett införande av nya tankar från människor från en annan kultur. En kultur kan här snabbt få nya idéer genom migration eller diffusion från en annan kultur, det vill säga genom direktkontakt eller

kulturellt utbyte (Johnson 2010, s. 15ff). Därför kan de båda andra hypoteserna vara möjliga svar. För att dessa hypoteser ska kunna bekräftas krävs det att det är tydligt att båtgraven i Sutton Hoo är påverkad eller ett resultat av kulturell kontakt med de svenska områdena. Det tillgängliga materialet för denna undersökning är som sagt endast det arkeologiska. Kriteriet för dessa hypoteser får därför bli graden av likhet mellan de båda undersökta materialen. Om hypotes 2 ska bekräftas behöver det finnas mycket signifikanta likheter mellan Sutton Hoo och de svenska gravarna. Föremålen, både vilka som finns och vilka som inte finns, samt ritualen i Sutton Hoo måste ha stora likheter med det svenska materialet. Hypotes 3 kräver också likheter mellan de båda materialen, men den behöver inte vara lika stor. Det måste finnas betydande likheter, men de behöver inte vara genomgående. Denna hypotes kräver även att det finns olikheter mellan de båda materialen, tillräckligt stora för att visa att det inte rör sig om direktkontakt så som i hypotes 2, men samtidigt inte så stora att hypotesen blir ohållbar och hypotes 1 istället blir bekräftad.

Hypotes 2 och 3 arbetar med kulturell kontakt, utbyte och överföring. Hur denna kulturella aktivitet går till och vad den resulterar i är föremål för diskussion. Philipp Stockhammer diskuterar delvis detta i en artikel från 2012 som avhandlar begreppet ”kulturell hybridisering”. Artikeln handlar främst om hur kulturell hybridisering kan uppstå och hur detta begrepp kan användas inom arkeologin och spåras i det arkeologiska materialet, samt att begreppet hybridisering är problematiskt av olika anledningar men kan bytas ut mot det mer neutrala begreppet *entanglement*. Som en del av denna artikel diskuteras hur konceptet med kulturell hybridisering, eller *cultural entanglement* som Stockhammer själv väljer att uttrycka det, vilket handlar om just kulturellt utbyte. Stockhammer refererar här till Hans Peter Hahn som har försökt skapa en metodik för att analysera materiell kultur utifrån konceptet med kulturell hybridisering. Han talar om vad han kallar för *the process of appropriation*, det vill säga processen för beslag, att ta till sig något. Vidare definierar han fyra aspekter av denna process, vilka ska ske samtidigt utan inbördes ordning:

1. Beslag, att ta till sig det nya föremålet och göra det personligt.
2. Objektivisering, att lägga till föremålet i en redan känd kategori av föremål.
3. Inkorporering, kompetensen att använda föremålet på det sätt som uppfattas vara rätt.
4. Transformerings, att tillskriva nya betydelser till föremålet.

Stockhammer menar att Hahn här mixar samman två olika arkeologiska element i sina aspekter, föremålet (aspekt 1 och 2) och den sociala praxis som är kopplat till det (aspekt 3 och 4). Föremålet är lätt att spåra med de arkeologiska metoderna, men den sociala praxisen

är svår att ens skapa en generell uppfattning om. Stockhammer menar att denna process för beslag uppstår i liminala områden, det vill säga i gränsområden mellan vad som idag uppfattas som olika kulturella eller etniska grupper. Här kan, men behöver inte, processen uppstå och ett föremål kan bli beslaget av en annan kulturell eller etnisk grupp. Detta behöver dock inte resultera i ett hybridiserat föremål. När ett föremål påträffats och blivit beslaget kan en process påbörjas som resulterar i nya föremål, och det är dessa föremål som kan bli hybridiserade föremål. Det är dessa föremål som sedan kan identifieras arkeologiskt som hybridiserade föremål, även om deras funktionella kontext gått förlorad (Stockhammer 2012, s. 43ff).

Ett annat sätt att se på kulturellt utbyte presenteras i en artikel från 2012 av Joseph Maran. Denna artikel avhandlar också begreppet hybridisering och dess svårigheter, men diskuterar kulturellt utbyte som en del av detta. Maran för i sin artikel ett resonemang huruvida begreppet kulturell hybridisering är relevant för arkeologin eller inte. Vad gäller det kulturella utbytet menar Maran att föremål som påträffas i en kontext där de tolkas som komma utifrån måste behandlas på nya sätt. Dessa föremål har i regel använts för att rekonstruera bytes- och handelssystem och kronologi. Maran hänvisar till Hans Peter Hahn och menar att dessa föremål även måste användas för att studera hur olika utomstående kulturella former integrerades i nya kontexter, för att se om dessa föremål användas på lika eller olika sätt jämfört med hur de användas i sin ursprungskontext. För att spåra detta måste fokus ligga på lokal mikro-nivå. Dessa utomstående kulturella former kan förändra en kontext genom *agency* hos sociala aktörer som av någon anledning vill ta till sig dessa. Dessa sociala aktörer gör detta genom att översätta de utomstående kulturella formerna för att göra dem tillgängliga för den mottagande kontexten. De gör det också genom att arbeta med den mottagande kontextens uppfattning, både av sig själv och av omvärlden. Maran går vidare med att konstatera att arkeologin inte är kapabel att säga något säkert om förhistoriska strukturer eller världsuppfattning, på grund av avsaknaden av skriftliga källor. Vad arkeologin kan göra är att säga något säkert om den sociala praxisen, så länge denna efterlämnat ett material. Genom att studera detta material, när det är möjligt, är det möjligt att se hur utomstående kulturella former integrerats i nya kontexter och praxis (Maran 2012, s. 59ff).

Som synes ovan är kulturellt utbyte och dess effekter på intet sätt simpelt eller lätthanterligt. Kanske är det ett svårt ämne även på grund av hur det kan uppfattas idag, av moderna människor. Stockhammer hänvisar i sin artikel till hur Homi Bhabha ser på begreppet

kulturell hybridisering. Bhabha ser på begreppet ur ett postkolonialt perspektiv, och tolkar det som både en eftergift till och ett motstånd mot kolonialmakter, han ger sålunda begreppet en negativ betydelse (Stockhammer 2012, s. 45ff). Detta arbete med dess hypoteser behandlar begreppet kulturellt utbyte, kontakt och överföring på ett så neutralt sätt som möjligt. Begreppet avser här ett utbyte eller en överföring av traditioner och/eller kunskap, utan att se närmare på anledningarna till detta eller dess efterföljande effekter. I detta arbete är det endast av intresse att försöka se om en sådan aktivitet kan ha skett mellan Sutton Hoo och Mälardalen eller inte.

4. Bakgrund

4.1 Tidigare forskning

Birger Nerman argumenterade 1948 för att den gravsatta i Sutton Hoo var av svensk härkomst. Han tog upp många likheter mellan en del av vapenutrustningen i Sutton Hoo och liknande föremål man funnit i liknande gravar i Sverige. Han lyfter framförallt fram likheterna mellan svärdet, hjälmen och skölden i Sutton Hoo, och jämför dessa med liknande svenska föremål. Han trycker särskilt på ornamentiken i hjälmens pressbleck, som liknar motsvarande ornamentik på svenska hjälmar. Han drar slutsatsen att dessa tre föremål är av svenskt ursprung. Även gravskicket som helhet tar han upp, och pekar på att obrända båtgravar endast är kända från Sverige. Vad gäller de mindre svenska föremålen i Sutton Hoo, som t.ex. de bysantinska silverskålarna, förklaras det med att de måste ha uppfattats som rikedomar i största allmänhet och därför lagts ner. Dessa faktorer och argument sammanlagda menar författaren alldeles säkert betyder att den begravde i Sutton Hoo är av svensk härkomst. Han menar att denne man varit på erövringståg i England, eller kallats dit för att hjälpa en engelsk härskare på något sätt, kanske på grund av släktskap. I fallet med en erövrare tas gravens läge vid en flod upp som varande en passande plats för en grav, och att en erövrare som befunnit sig i England en tid säkert hade kunnat låta hämta dit praktföremål från hemlandet vilka sedan lagts i graven. Möjligheten med en svensk koloni i England nämns. I vilket fall ratas helt möjligheten att det kan vara en engelsk kung som är begravd i Sutton Hoo (Nerman 1948, s. 65ff). Viktigt att nämna är att denna artikel inte innehåller någon form av självkritik, eller resonemang kring varför författarens uppfattning möjligtvis kan vara fel.

År 1975 publicerade Rupert Bruce-Mitford sin första volym om Sutton Hoo, i vilken han bland annat diskuterade den begravde. Genom resonemang, och med utgångspunkt i att graven inte är en kenotaf, dras slutsatsen att det är en rik mans grav (baserat på föremålen). Detta möjliggör att graven kan vara kunglig, särskilt med tanke på att ett av de föremål som hittats i graven skulle kunna vara en spira, det vill säga en tydlig symbol för kungamakt. Om det är en kungagrav blir det intressant att veta vilken kung det kan ha varit, särskilt med tanke på gravens någorlunda exakta datering genom mynten funna i den. Om det är en kungagrav torde kungen ha regerat över det lokala området, East Anglia, vilket vid den tiden regerades av Wuffingas-dynastin. Ett par möjliga kandidater diskuteras här, av vilka Raedwald, den enligt författaren största personen i hela dynastin, lyfts fram som den mest troliga kandidaten. Ytterligare argument för att det rör sig om en kungagrav görs genom jämförelser med beskrivningar av andra, någorlunda samtida kungagravar, dels från Beowulf-kvädet, dels från den danska kung Scyld. Även gravens kristna tillhörighet diskuteras, men den kan vara antingen eller. En hednisk grav med kristna element, eller en kristen grav med hedniska element. Att graven skulle kunna tillhöra en inkräktare avvisas bestämt, en sådan grav hade inte lämnats ifred av de lokala härskarna. Möjligheten finns att det kan ha rört sig om en gäst eller allierad som avlidit och begravts på plats (Bruce-Mitford 1975, s. 683ff). En del kopplingar till Sverige diskuteras utifrån vissa föremål. Ett smycke från Sutton Hoo bär ett motiv beskrivet som ”man mellan djur”, ett motiv som man funnit nästan identiska versioner av på en stämpel från Torslunda och hjälmen i Valsgärde 7. Detta motiv bedöms ha mer släktskap med vendelornamentiken än ornamentik från medelhavsområdet (Bruce-Mitford 1978, s. 522). Hjälmen har kopplingar till liknande svenska hjälmar, särskilt vad gäller pressbleckens motiv och övriga ornamenteringar och dekorationer. Hjälmen från Sutton Hoo har dock även element, t.ex. kindskydd, nackskydd, ansiktsmask samt tillverkningsmetod, med kopplingar till hjälmar från medelhavsområdet från senantiken, särskilt paradhjälmar (Bruce-Mitford 1978, s. 205ff). Skölden från Sutton Hoo har starka kopplingar till det svenska materialet, både i ornamentik, form och material. Liknande sköldar hittas även i Lombardiet, men ornamentiken gör att skölden från Sutton Hoo ligger närmare det svenska materialet (Bruce-Mitford 1978, s. 91ff).

David M. Wilson publicerade 1982 en kort artikel, som han hoppades skulle stimulera till vidare diskussion kring ämnet rörande kopplingarna mellan Sutton Hoo och Sverige. De föremål från Sutton Hoo som ofta lyfts fram för att diskutera detta, hjälmen, svärdet och skölden, diskuteras även här. Hjälmens likheter med det svenska materialet tas upp, men även

dess olikheter. Hjälmén liknar på många sätt hjälmar från kontinenten runt 400-talet, och dess inpressade ornamentik har mycket likheter med samtida germansk ornamentik, inte bara svensk. Hjälmén behöver alltså inte ha tillverkats i Sverige, men inte nödvändigtvis i England heller utan skulle kunna ha ett kontinentalt ursprung. Vad gäller svärdet behöver det absolut inte ha tillverkats i Sverige. Blad av den typen återfinns i hela nordvästra Europa, klistret bakom en del av ornamentiken har återfunnits i Frankiska områden och en del av ornamentiken är definitivt tillverkad i England. Skölden har mer likheter med det svenska materialet, men sköldar av väldigt liknande typ återfinns i Lombardiet. Dessutom är skölden extremt rikt ornamenterad, betydligt mer så än någon funnen svensk sköld. Vad gäller övriga smycket med vendellik ornamentik anser författaren att dessa definitivt är Anglosaxiska arbeten. Det som lyfts fram som den starkaste kopplingen till det svenska materialet är gravskicket, det vill säga båtgraven som sådan. Sådana är annars bara kända från Sverige under denna period. Författarens slutsats är att även om många föremål från Sutton Hoo bär likheter med föremål från det svenska materialet behöver dessa inte nödvändigtvis peka på en svensk koppling, då liknande material är kända från flera andra håll i norra Europa, både vad gäller stil och ornamentering. Kopplingarna mellan Sutton Hoo och Sverige är anmärkningsvärda men tillfälliga, det rör sig snarare om generella kopplingar med hela norra Europa. Det som gör Sutton Hoo speciellt är dess stora rikedom (Wilson 1982, s. 163ff).

Martin Carver publicerade 1998 en bok om hela Sutton Hoo-området, i vilken han analyserar och diskuterar hela gravplatsen. Det han skriver om den specifika båtgrav som är föremål för intresse i detta arbete mestadels en redogörelse för innehåll och utseende. Han menar dock att graven är mer än bara en grav ett minnesmärke över en person. Den innehåller mycket symbolspråk som vilar i samtiden då den uppfördes. Graven, och hela gravplatsen, tolkar Carver vara ett symboliskt uttryck för hednisk självständighet. Gravplatsen ska vara en motreaktion mot den växande kristendomen, både på brittiska öarna och på kontinenten, och denna motreaktion ska vara av mer politiska än religiösa skäl. Detta då kristnandet skulle vara avgörande för tillhörighet. Att bli kristen skulle sålunda beröva den kristnade på hedniska marknader för handel, vilket skulle vara ännu en orsak till den föreslagna hedniska motreaktionen i Sutton Hoo (Carver 1998, s. 121ff). Kopplingen mellan Sutton Hoo och Sverige diskuteras också. När Carver gjorde sin undersökning tittade han bland annat på högarna i Uppsala som en möjlig modell på gravplatsen i Sutton Hoo. Han poängterar dock att om detta ska vara en modell måste det finna båtar under samtliga högar i Sutton Hoo (Carver 1998, s. 56). Ett direkt svar på denna modell ges ej, men väl indirekt, då det i

undersökningen blir mycket tydligt att båt under hög är undantag snarare än regel i Sutton Hoo. Den avslutande delen av boken är utformad som ett antal frågor med svar, vilka ska vara de vanligaste frågorna Carver fick när han gjorde sin undersökning. Här svarar han direkt på frågor kring hur idén om båtgravar kom till Sutton Hoo, om det finns en koppling mellan gravplatsen och Skandinavien, och om invånarna i Sutton Hoo skulle kunna komma från Sverige. Carvers svar liknar i stort det som de här tidigare nämnda undersökningarna resulterade i. Båtgravar finns i både England och Skandinavien, vid tiden för Sutton Hoo särskilt i Sverige. Vilket område som var först går inte att säga, men traditionen blev betydligt mer långlivad i Skandinavien. Kopplingen är svår att svara på. De tydliga likheterna i materialet kan bero på en koppling, men även på att det undersökta materialet är så litet och har så lika funktion att det kan bli likt även utan koppling. Det troligaste är att likheterna mellan Sutton Hoo och Sverige beror på att områdena hade väldigt lika ideologiska och politiska agendor vid den tidpunkten. Sutton Hoos invånare kan ha varit svenskar, men det finns inget som uttryckligen tyder på det. Om det rör sig om små, mobila populationer (vilket Carver tror) är problemet att de kan ha mycket kultur gemensamt oavsett geografisk utgångspunkt. De kan äga land på ett ställe och samtidigt ha släkt över hela norra Europa, utan att för den sakens skull nödvändigtvis förlora vad de upplever vara sin kulturella tillhörighet. Det beror på om kommunikationerna var tillräckligt bra för att tillåta ett sådant kontaktnät, vilket Carver också tror att det var (Carver 1998, s. 164).

5. Material

En kort sammanställning av materialet i form av en tabell hittas under Appendix.

5.1 Gravgoods

Här följer en presentation av gravgodset från samtliga undersökta gravar, Valsgärde 6, 7 och 8, Vendel I, XI, XII och XIV samt Sutton Hoo. Då denna undersökning bygger på en jämförelse av material är det viktigt att detta är tydligt och lättillgängligt, varför denna presentation är nödvändig. Materialet är ordnat på samma sätt och i samma ordning i varje enskild gravs presentation för att underlätta läsning och jämförelse. Materialet är även kort presenterat i en tabell, vilken kan ses under appendix.

5.1.1 Valsgärde

5.1.1.1 Valsgärde 6

Valsgärde 6 är en vendeltida båtgrav i Valsgärde, daterad till ca. 750 e.kr (Arwidsson 1942, s. 132). Graven upptäcktes och grävdes ut 1931 (Arwidsson 1942, s. 19).

Benmaterial (Arwidsson 1942, s.109ff).

Av människan som en gång begravts återfanns endast en del av det högra lårbenet, vilket bedömdes tillhöra en vuxen man.

Ben efter två hästar, en hingst (kallad häst II) bedömd vara 16-18 år och en förmodad mähr (kallad häst I) på 8-10 år.

Rester av minst två nötkreatur, kön dock obestämbar. En på 4-6 år, en andra på ca. 2 år (dock enbart bedömt på en funnen tand).

Tre hundar. En långbent jakthund, kanske vindhund, äldre djur, samt blandade ben från två andra hundar vilkas art eller ålder inte kan bestämmas.

Rester från minst 4 svin, av vilka en bedöms ha varit väldigt ung och en ganska gammal.

Rester av getter och får, minst 6 individer. En getabock, ett kid och 3-4 vuxna individer.

Fåglar av tre olika arter. Grågås, förmodligen en individ, stor och gammal. Orre, förmodligen en individ. Duvhök, en individ.

Gädda, förmodligen en individ, kan ha vägt ca. 1,7kg.

Båten

Inget trä fanns bevarat av den båt som personen en gång begravts i, men av de bevarade nitarna att döma rörde det sig om en klinkerbyggd båt på ca. 10 meters längd och ca. 2 meters bredd på den bredaste punkten. Båten har haft plats för 4-5 par roddare (Arwidsson 1942, s. 100ff).

Vapenutrustning

En hjälm (Figur 11) av järn, dekorerad med pressbleck i brons, en bronskam och ögonbryn i brons. Hjälmen hade även ett långt nässkydd, skydd runt ögonen vilket skapade ”titthål” och en ringbrynja har varit fäst längs hjälmens nedre kant för att skydda nacken, ansiktet och halsen. Hjälmen återfanns i ett mycket fragmentariskt skick (Arwidsson 1942, s.26ff).

Tre sköldar, här kallade I, II och III.

Sköld I, rundsköld av tall, klädd i läder med sköldbuckla, beslag och handtag i järn med dekorativa bronsbleck. Ca. 90cm i diameter. Endast mindre fragment av träet hade överlevt. Skölden har inte haft något järnbeslag runt kanten.

Sköldbucklan är även dekorerad med guldbleck utöver bronsblecken, var fäst i skölden med 5 stora nitar och har en trearmad knapp (Arwidsson 1942, s.35ff).

Sköld II, endast sköldbucklan och handtaget, båda mestadels i järn, hade bevarats. Sköldbucklan var något oval, saknade knapp, och var fäst i skölden med 5 stora nitar. 4 Av nitarna har spår av brons- eller tennbelägg, medan den femte saknar detta och är något större än de andra (Arwidsson 1942, s. 39f).

Sköld III, liknar i mångt och mycket sköld I, och i likhet med denna hade endast mycket lite av träet bevarats. En rundsköld av tall, ca. 85cm i diameter, med buckla, handtag och beslag i järn med bronsdekorationer. Bucklan var fäst vid skölden med 5 stora nitar och var dekorerad med sex små bronsband och hade en rund knapp (Arwidsson 1942, s. 40ff).

Två svärd, här kallade I och II.

Svärd I (Figur 19), ett dubbeleggat svärd, förmodligen utan damaskering, med ett fäste rikt dekorerat i guld och brons. Klingan är bevarad i ett mycket dåligt och fragmentariskt skick, och är många gånger helt sammafrätt med svärdsskidan, av vilken dock betydande delar av träet och lädret har bevarats. Fästet är rikt dekorerat med brons och förgyllningar, bland annat med djurmotiv. Svärdsnappen är triangelformad. Skidan har varit av trä klätt i läder, och har varit dekorerad med någon form av ornamentik som dock är illa bevarad, kan röra sig om någon form av ormkrokning (Arwidsson 1942, s.44ff).

Svärd II, bättre bevarat än svärd I. En ovanlig svärdsstyp, dubbeleggad, damaskerad klinga med fäste huvudsakligen utfört i trä. Klingan är starkt sammafrätt med skidan. Fästet är dåligt bevarat då det var gjort av trä, av vilket

det mesta försvunnit. Fästet hölls ihop av bronsnitar och var dekorerat med smala, knutbandsornamenterade bronsbeslag. Skidan är gjord av lövträ överdraget med läder, dekorerad med bland annat slingrande ormar (Arwidsson 1942, s.47f).

Två saxar (scramasaxar), här kallade I och II.

Sax I, odekorerad klinga med fäste av lövträ, kanske klätt i läder, och skida av trä dekorerad med förgyllda bronsbeslag. Klingan är ungefär 62cm lång. Likt svärdet är klingan hårt sammafränt med skidan (Arwidsson 1942, s.49ff).

Sax II, saxen är av samma typ som sax I men något mindre, ungefär 59cm lång. Fäste av trä och skida av lönnträ dekorerad med bronsbeslag (Arwidsson 1942, s. 51f).

En lans, av vilken endast lansspetsen är bevarad. Järn, bredbladig, ca. 30cm lång och 7cm bred (Arwidsson 1942, s. 52).

Pilar, minst 32st. Pilspetsar och vissa träfragment finns bevarade. Spetsarna är allt mellan 5,3-11,5cm långa, skaftfragmenten är av aspträ. En pil påträffades i aktern, resterande i två buntar där den begravdes fötter bör ha varit, ena bunten så välordnad att pilarna bör ha legat i ett koger (Arwidsson 1942, s. 52ff).

Svärdshänge. Ett stort metallspänne och 10 kvadratiske metallbeslag vilka tillsammans förmodligen utgjort spänne och dekorationer på ett svärdshänge, ca. 110cm långt förutsatt att avståndet mellan beslagen var lika brett som beslagen själva (Arwidsson 1942, s. 54f).

Två bälten, här kallade I och II.

Bälte I, en bältestunga som förmodligen tillhört ett bälte (Arwidsson 1942, s. 55).

Bälte II, ett spänne och en bältestunga som förmodligen tillhört ett bälte (Arwidsson 1942, s. 55).

5.1.1.2 Valsgärde 7

Valsgärde 7 är en vendeltida båtgrav i Valsgärde, daterad till ca. 650-700 e.kr (Arwidsson 1977, s. 126ff). Graven grävdes ut 1933 (Arwidsson 1977, s. 13).

Benmaterial (Arwidsson 1977, s. 104ff)

Av människan som en gång begravts i Valsgärde 7 hittades endast benmjöl och några mindre delar av en handled.

Hästar, fyra individer samt enstaka delar av ett delat femte djur. Tre hingstar, två ca. 6-7 år, en något yngre, samt ett sto på minst 14-15 år.

Nötkreatur, förmodligen fem individer. Ett ungt djur var ganska välbevarat överlag, kön dock obestämbart. Av övriga djur var endast blandade ben bevarade, men en av individerna bedöms ha varit en ca. två veckor gammal kalv.

Grisar, minst fem individer. En mer än sju månader gammal galt, välbevarad. En *spanferkel* (*suckling pig*, engelska, gris som slaktas vid 2-6 veckors ålder). Av övriga djur fann man blandade ben, en individ mer än sju månader gammal, en ungefär sex månader gammal.

Får, förmodligen tre individer. En skalle från ett ungefär tre veckor gammalt lamm, tänder från två vuxna men förmodligen unga djur.

Get, en individ. Blandade ben som med större säkerhet kommer från en get.

Fåglar, minst sju individer av blandade arter. Två stora gäss. Orre förmodligen en individ. En individ som förmodligen är en anka. En hönsfågel, inte större än en järpe. En obestämbar fågel av en mycket liten art. En gammal fjälluggla, hona.

En gädda, sett väldigt stort exemplar. Underkäken var 20,5cm lång på längsta punkten.

Utöver ovan nämnda finns det ca. 30 fyndnummer med blandade benfragment av obestämbara däggdjur.

Ben från blandade djur hittades också i gravfyllningen, av de man kunde artbestämma återfanns nötkreatur, hund, gris, får eller get och fågel, kanske anka.

Båten

Båtens trä var endast delvis bevarad, främst i mitten där den hade täckts av bland annat sköldarna. Utöver detta har båten bedömts utifrån de bevarade järnnitarna. Båten var en klinkbyggd roddbåt av ek med detaljer utförda i furu. Den var ca. 8,5m lång, ca. 1,6m bred på bredaste punkten och ca. 0,8m hög. Den hade haft plats för tre-fyra par roddare (Arwidsson 1977, s. 95ff).

Vapenutrustning

En hjälm (Figur 10). Kalottformad av hopnitade järnplattor, täckt med dekorativa, ornamenterade pressbleck av brons. Dekorativ kam och ögonbryn av brons. Nässkydd och skydd runt ögonen av järn med dekorativa bronsbleck. En ringbrynja har varit fäst i hjälmens nederkant för att skydda ansikte och hals (Arwidsson 1977, s. 21ff).

Tre sköldar, här kallade I, II och III.

Sköld I, en träskiva av tall klädd med läder på båda sidor, försedd med sköldbuckla, handtag och 58 bandformiga beslag av järn. Handtaget och sköldbucklan är dekorerade med bronsbleck. Sköldbucklan är fäst i skölden med fem stora nitar, men har ingen dekorativ knapp. 96cm i diameter (Arwidsson 1977, s. 33f).

Sköld II, en träskiva av lövträ klädd med läder på båda sidor. Försedd med buckla, handtag, kantbeslag och 24 beslag i järn. Sköldbucklan är dekorerad med bronspressbleck. Sköldbucklan är fäst i i skölden med fem stora nitar, och har en gång haft en knapp vilken dock har slagits av före nedläggningen. 108cm i diameter Arwidsson 1977, s. 35f).

Sköld III (Figur 15), en träskiva av tall klädd med läder på båda sidor, försedd med sköldbuckla, handtag och fyra beslag av järn. Endast kanten på sköldbucklan var utsmyckad med ett bronsbeslag. Sköldbucklan är fäst vid skölden med fem stora nitar, men saknar knapp. Två av beslagen är formade som fåglar, två som en slags utsträckta figurer. 99cm i diameter (Arwidsson 1977, s. 36ff).

Två svärd, här kallade I och II.

Svärd I (Figur 20), dubbeleggat ringsvärd. Greppet är av brons delvis förgyllt, delvis belagt med vitmetall, och dekorerat med inhamrade silvertrådar. En del av knappen är även dekorerad med inlagda granater (*verroterie cloisonnée*).

Klingan är damaskerad och sammanrostad med svärdsskidan. Svärdsskidan består av två sammanfogade delar av lövträ, dekorerad med sniderier. Skidan är även dekorerad med metallbeslag, ornamenterade med slingrande ornamentik och belagda med vitmetall. 95cm långt (Arwidsson 1977, s. 39ff).

Svärd II, ett dubbeleggat långsvärd. Grepp av brons, förgyllt eller belagt med vitmetall, rikt dekorerat med inlagda granater. Även dekorerad med inhamrade silvertrådar. Svärdsnappen är dekorerad med inlagda granater (*verroterie cloisonnée*) av god kvalitet. Klingan är damaskerad och sammanrostad med skidan. Skidan består av två sammanfogade trädelar klädda med tjockt, dekorerat läder. Skidan saknar metallutsmyckningar. 94,5cm långt (Arwidsson 1977, s. 42ff).

Svärdshänge, under svärd I hittades resterna av ett svärdshänge vilket förmodligen var fäst vid skidan till svärd I. Resterna av svärdshänget bestod av 10 ornamenterade bronsbeslag, två djurhuvudformiga, två pyramidformiga och resten rektangulära. Under sköld I och i närheten av svärd II hittades resterna av ett läderbälte som kan ha varit svärdshänget till svärd II. Kan dock inte bestämmas närmare (Arwidsson 1977, s. 44f).

Två saxar (scramasaxar), här kallade I och II.

Sax I, odekorerad klinga, grepp av trä och läder och skida av trä dekorerad med förtennade bronsbeslag. Klingan är sammanrostad med skidan. 68,5cm sammanlagd längd (Arwidsson 1977, s. 48ff).

Sax II, odekorerad klinga, grepp av trä och skida av trä dekorerad med förtennade bronsbeslag och dekorativa grupper av små knappar. Klingan är sammanrostad med skidan. 67cm sammanlagd längd (Arwidsson 1977, s. 50ff).

En lans, lansspets och bronsbeslag bevarade. Lansspetsen är en typisk vendeltida sådan. 33,7cm lång och 5,2cm bred. Fyra bronsbeslag hittades, vilka har dekorerat skaftet omedelbart under lansspetsen (Arwidsson 1977, s. 52f).

Emil Holmquist

Pilar, minst 51st pilspetsar av järn hittades i två grupper, en vid förstäven och en på styrbords sida. Spetsarna är av flera olika typer och blandade med varandra (Arwidsson 1977, s. 53f).

Pilspetsar för pälsdjursjakt, två spilspetsar av ben. En typ av pilar avsedda för jakt (Arwidsson 1977, s. 54f).

5.1.1.3 Valsgärde 8

Valsgärde 8 är en vendeltida båtgrav i Valsgärde, daterad till ca. 625-650 e.kr (Arwidsson 1954, s. 140). Graven grävdes ut 1936 (Arwidsson 1954, s. 11).

Benmaterial (Arwidsson 1954, s. 120ff).

Benmaterialet i Valsgärde 8 är mycket dåligt och fragmentariskt bevarat.

Av människan som en gång begravts i Valsgärde 8 hittades endast benmjöl.

Hästar, två individer här kallade I och II.

Häst I, minst fem år gammal, kön inte bestämbar.

Häst II, förmodligen 8-10 år gammal, kön inte bestämbar.

Nötkreatur, en individ. 4-5 år gammal, kön inte bestämbar.

Hund, emaljdelar från minst sju tänder hittades under delarna av hundkopplet, kan inte bestämmas närmare.

Får eller get, ett fåtal tandfragment, kan inte bestämmas närmare.

Gås, ett par benfragment, förmodligen ett tamdjur.

Båten

Träet av båten endast fragmentariskt bevarat, mycket bedömning utifrån järnnitar. En klinkbyggd roddbåt med plats för 4-5 par roddare, av furu med köl av ek. Ca. 9m lång och 1,5m bred på bredaste punkten (Arwidsson 1954, s. 112ff).

Vapenutrustningen

En hjälm. Av sammannitade järnbleck, klädda med dekorativa pressbleck i brons, med dekorativ kam och ögonbryn i brons. Kammens ändar slutar i djurhuvuden. Kort nässkydd och skydd runt ögonen. En ringbrynja har varit fäst i hjälmens nedre kant för att skydda ansiktet och halsen (Arwidsson 1954, s. 22f).

Rustningsdel, fragment av 21 bandformiga järnskenor i olika storlekar vilka varit fästa i en ringbrynja samt i varandra med läderremmar. Skenorna har skyddat mage och överarmar medan ringbrynjan skyddat bröst och axlar (Arwidsson 1954, s. 28ff).

Två sköldar, här kallade I och II.

Sköld I (Figur 16), en rund träskiva av furu klädd med läder på båda sidor. Handtag av järn med djurhuvudformad ornamentik, med pressbleck av brons. Kantbeslag av järn, framsidan försedd med 16 genombrutna beslag i järn och 10 bandbeslag i järn, alla med pressbleck i brons. Sköldbuckla i järn, klädd med pressbleck i brons och med förgylld knapp i brons. Bucklan fäst i träskivan med fem stora nitar. 110cm i diameter (Arwidsson 1954, s. 53ff).

Sköld II, identisk med sköld I, undantaget följande. Handtaget var odekorerat så när som på ändar som slutade i bronsdekorationer. Antalet genombrutna järnbeslag var 15, medan antalet bandbeslag i järn var 12. Knappen på sköldbucklan var belagd med vitmetall, förmodligen tenn. 108cm i diameter (Arwidsson 1954, s. 57ff).

Ett svärd, ett ringsvärd. Grepp och knapp av brons, trä och horn, dekorerat och förgyllt. Dubbeleggad klinga, förmodligen ej damaskerad. Sammarostad med en skida av trä klädd med läder, dekorerad utan metallbeslag. 91,8cm långt (Arwidsson 1954, s. 61ff).

En sax (scramasax), av järn med träskida. 51cm långt (Arwidsson 1954, s. 67f).

En lans, en lansspets av vanlig vendeltida typ. 33,2cm lång (Arwidsson 1954, s. 68).

Pilar, minst 45 pilspetsar av fyra olika typer med rester av träskäft. Förmodligen var 27 av pilarna samlade i en bunt eller ett koger under sköld I på styrbords sida (Arwidsson 1954, s. 68ff).

5.1.2 Vendel

5.1.2.1 Vendel I

Vendel I är en vendeltida båtgrav från gravfältet i Vendel, vilket grävdes ut 1881-1882 och 1893 (Stolpe 1912, s. 2ff). Graven är daterad till första hälften av 600-talet (Arrhenius 1980, s. 13ff).

Benmaterial

Benmaterial hittades från tre hästar, en bagge, ett stort nötkreatur, tre hundar varav en av en större sort, ett får, en ung sugga och en gås. Av människan som en gång blivit begravd hittades inget (Stolpe 1912, s. 10).

Båten

Inget av båtens trä hade bevarats, men utifrån järnnitarna kunde det bedömas att det en gång var en klinkbyggd båt. Utifrån gravens storlek kan båtens längd uppskattas till ca. 8-9m.

Vapenutrustning

En hjälm, av järn med dekorativa pressbleck, kam och ögonbryn i brons. Nässkydd och skydd kring ögonen. Nässkyddet, som är en fortsättning på kammen, är format som ett djurhuvud (Stolpe 1912, s. 13f).

Sköld, en dekorerad sköldbuckla av järn, inget av träet bevarat. Välvd sköldbuckla med förgylld, rund knapp och dekorativa bronsbeslag, både förgyllda och förtennade (Stolpe 1912, s. 14).

Två svärd, här kallade I och II.

Svärd I, tveeggat ringsvärd, fragmentariskt bevarat. Grepp av förgyllt brons med inlagda granater (*verroterie cloisonnée*), försilvrade nitar och flätad, försilvrad metalltråd. Skidan har varit av trä, dekorerad med förgyllda bronsbeslag. Samtliga metalldelar är dekorerade med band- eller djurornamentik (Stolpe 1912, s. 11).

Svärd II (Figur 21), tveeggat svärd, fragmentariskt bevarat, endast mycket litet av järnet finns kvar. Grepp och doppsko av förgyllt brons, av greppet återstår endast de båda hjalten. Svärdsknapp med inlagda granater (*verroterie cloisonnée*). Metallen dekorerad med band- eller djurornamentik (Stolpe 1912, s. 11f).

Sax (scramasax), en mängd skidbeslag av brons med förtennade kanter och förgyllt mittparti, dekorerad med band- och djurornamentik (Stolpe 1912, s. 12f).

Lans, en lansspets av järn, 49cm lång (Stolpe 1912, s. 17).

Pilar, sju pilspetsar i järn av olika typ (Stolpe 1912, s. 17).

5.1.2.2 Vendel XI

Vendel XI är en vendeltida båtgrav från gravfältet i Vendel, vilket grävdes ut 1881-1882 och 1893 (Stolpe 1912, s. 2ff). Graven är daterad till andra hälften av 500-talet (Arrhenius 1980, s. 13).

Benmaterial

Graven låg i löst grus, varför skelettmaterialet var dåligt bevarat. Inget av den begravda människan hittades, och av djuren hittades tre hästar (Stolpe 1912, s. 40).

Båten

Träet var inte bevarat, men utifrån järnnitarna kunde det bedömas att det en gång var en klinkbyggd båt. Nitarna var i stort orubbade och båtens längd uppskattades till ca. 9m (Stolpe 1912, s. 40).

Vapenutrustning

En hjälm, mycket fragmentariskt bevarad. Järnfragment klädda med dekorativa, pressade plåtar i brons, samt bronsfragment av vad som tros ha varit en hjälmkam, hittades (Stolpe 1912, s. 42).

Två sköldar, här kallade I och II.

Sköld I, en rundsköld av vilken en sköldbuckla och ett stort antal metallbeslag i järn och brons hittades. Bucklan och beslagen är rikt ornamenterade med band- och djurornamentik, En del metalldelar är förtennade. Bucklan är försedd med en ornamenterad bronsknapp och har varit fäst i skölden med fem stora nitar (Stolpe 1912, s. 41f).

Sköld II, endast fragmentariskt bevarad. Metallfragment hittades, bland annat efter en bronsknapp och järnbeslag (Stolpe 1912, s. 42).

Ringbrynja, resterna av en ringbrynja i järn, samt fragment av järnplåt som kanske hört till denna (Stolpe 1912, s. 43).

Lans, en lansspets av järn, ca. 35cm lång (Stolpe 1912, s. 43).

Pilar, 14 pilspetsar av järn av olika typ (Stolpe 1912, s. 44).

Svärd, ett litet överstycke av en tveeggad svärds klinga, sammanrostad med fragment av en träskida. Två massiva kopparringar med spår av förgyllning kan en gång ha varit delar av ett svärd (Stolpe 1912, s. 42f).

5.1.2.3 Vendel XII

Vendel XII är en vendeltida båtgrav från gravfältet i Vendel, vilket grävdes ut 1881-1882 och 1893 (Stolpe 1912, s. 2ff). Graven är daterad till andra hälften av 500-talet (Arrhenius 1980, s. 13).

Benmaterial

Benmaterial hittades efter två hästar, ett ungt nötkreatur, tre grisar varav en gammal galt, två stora hundar, en fågel samt en tand tillhörande en häst eller ett nötkreatur. Av människan hittades ett lårbenshuvud och fragment av bäckenben (Stolpe 1912, s. 45ff).

Båten

När graven först upptäcktes 1893 blev den delvis men oförsiktigt utgrävd. När den senare under samma år blev utgrävd i sin helhet konstaterades att den tidigare utgrävningen hade skadat resterna av båten, genom att rubba järnnitarna som en gång hållit ihop båten. Av den

del som fortfarande var intakt kunde dock konstateras att det rör sig om samma båttyp som tidigare observerat, en klinkbyggd båt. Längden uppskattas till ca. 7-8m (Stolpe 1912, s. 45).

Vapenutrustning

En hjälm (Figur 13), lik den i Vendel I. Av järn med kam, ögonbryn och pressade bleck i brons. Kammen slutar på framsidan i ett djurhuvud (Stolpe 1912, s. 46).

Två sköldar, här kallade I och II.

Sköld I, en rikt dekorerad sköldbuckla av järn klädd med förgyllda pressbleck i brons (Figur 17). Pressblecken är dekorerade med djuornamentik. Förgylld bronsknapp också försedd med djuornamentik, djurens ögon är inlagda med granater. Har varit fäst vid skölden med fem stora, förgyllda bronsnitar (Stolpe 1912, s. 45).

Sköld II, sköldbuckla av järn med järnknapp och järnbeslag. Har varit fäst vid skölden med fem stora järnnitar (Stolpe 1912, s. 45).

Utöver de båda sköldbucklorna hittades resterna av minst sex sköldbeslag i järn, prydda med förgyllda nitar och förgyllda pressbleck i brons, dekorerade med djuornamentik. Har med stor sannolikhet tillhört skölden med den rikt dekorerade sköldbucklan (Stolpe 1912, s. 45f).

Två svärd, här kallade I och II.

Svärd I (Figur 22), tveeggat svärd med hjalt och trekantig knapp i förgyllt brons, hjaltens delar sammanhållna av dekorerade bronsnitar. Greppet ej bevarat.

Klingans längd 76cm (Stolpe 1912, s. 48).

Svärd II, fragment av ett tveeggat svärd, minst 80cm långt (Stolpe 1912, s. 48).

Eneggat svärd eller sax (scramasax), fragment av järn, minst 56cm långt (Stolpe 1912, s. 48).

Ringbrynja, fragment av en ringbrynja (Stolpe 1912, s. 49).

Lans, en lansspets, holkens sidor är dekorerade med två liggande djurfigurer i brons. 26,1cm lång (Stolpe 1912, s. 48).

Pilar, pilspetsar av järn, 29 hela samt 28 fragment av fler, av olika typer (Stolpe 1912, s. 48).

5.1.2.4 Vendel XIV

Vendel XIV är en vendeltida båtgrav från gravfältet i Vendel, vilket grävdes ut 1881-1882 och 1893 (Stolpe 1912, s. 2ff). Graven är daterad till andra hälften av 500-talet (Arrhenius 1980, s. 13).

Benmaterial

Benmaterial i denna grav skiljer sig något från de andra, vilket förklaras med att den i denna grav mycket smala båt inte kunnat härbärgera hela djur varför endast delar lades ner.

Benmaterial som hittades var resterna av en häst, lårben av gris, lårben av nötkreatur, kranium av får samt skeletten av två stora hundar. Benmaterialet av den begravda människan beskrivs som obetydliga, men även som tillhörande en man (Stolpe 1912, s. 53ff).

Båten

Båten i denna grav skiljer sig från de tidigare, i det att den är väldigt smal. Det rör sig fortfarande om en klinkerbyggd båt, bedömd utifrån bevarade nitar, med en längd på 7,9m. Bredden är dock bara 1,22m på bredaste punkten. Nitarna var även mindre och finare, och deras placering tyder på en låg och flatbottnad båt (Stolpe 1912, s. 53).

Vapenutrustning

Hjälm (Figur 12), av järn med nässkydd, ringskydd kring ögonen och två rörliga öronskydd. Hjälmens saknar kam, men är dekorerad med pressbleck i brons, förtennade ögonbryn som slutar i förgyllda djurhuvuden, och ett fågelformat nässkydd. Toppen på hjälmen är försedd med två bronsband, dekorerade med slingrande ornament, varav den ena går på längden av hjälmen och den andra på tvären (Stolpe 1912, s. 53f).

En sköld, en sköldbuckla samt delar av handtaget och fragment av beslag, samtliga i järn. Beslagen är dekorerade med förgyllda bronsbleck. Sköldbucklan är försedd med knapp och har varit fäst i skölden med sex stora, förgyllda bronsnitar, fragmentariskt bevarad (Stolpe 1912, s. 54f).

Svärd, tveeggat svärd med förgylld bronsknapp, dekorerad med pärlränder och inristade parallella linjer. Spetsen avbruten. Längd på klingan ca. 78cm (Stolpe 1912, s. 55).

Lans, lansspets av järn, holken dekorerad med två bronsknappar och bladvingarna på sidan av holken dekorerade med inristade sicksacksornament (Stolpe 1912, s. 55).

5.1.3 Sutton Hoo

Sutton Hoo är en båtgrav i östra England, på östra banken av floden Deben, mittemot staden Woodbridge, i County of Suffolk (Bruce-Mitford 1975, s. 1). Graven grävdes ut 1939 (Bruce-Mitford 1975, s. 137), och grävdes ut en andra gång 1965-1970 (Bruce-Mitford 1975, s. 230ff). Graven är daterad till den första halvan av 600-talet (Bruce-Mitford 1975, s. 578ff).

Benmaterial

Inget benmaterial hittades i Sutton Hoo, vilket ledde till mycket diskussioner och teorier. En idé framkom att det rörde sig om en kenotaf (skengrav), till minne av en person som dött utan att kroppen kunnat tas till vara. Ett argument för detta var att mindre, personliga föremål saknades där kroppen borde ha legat. Detta är dock också fallet med samtida svenska båtgravar. Djurben saknas också helt, vilket även det togs som argument för en kenotaf. Vid svenska båtgravar hittas vad som tolkas som personliga djur, hundar till exempel, vilkas avsaknad skulle tyda på en skengrav (Bruce-Mitford 1975, s. 488ff).

Senare undersökningar har visat att jordmånen i området kring Sutton Hoo är ovanligt dåligt för att bevara ben, och skeppsgraven i synnerhet. Graven bildade nämligen, innan taket kollapsade, en skål som fungerade som ett badkar för vatten, vilket gjorde att en eventuell kropp blev hårt ansatt av bakterier, tillräckligt för att lösas upp totalt. Gravens arrangemang gjorde även att inga metallföremål kom i omedelbar kontakt med kroppen, vars utfällningar kunde ha impregnerat delar av den. Fosfatundersökningar gjordes på olika föremål för att söka efter eventuella utfällningar från en kropp. Sådana hittades, men en del förklarades bort med utfällningar från andra källor, bland annat spelpjäser av elfenben. Undersökningar på svärdet har dock visat för höga halter av fosfat för att komma från spelpjäserna, och är ett starkt argument för att en kropp en gång funnits i graven. Därtill kommer det faktum att svärdet, tillsammans med flera andra föremål, tvättats och varit på utställning sedan de hittades 1939, innan fosfatanalyserna gjordes på 60-talet. Hade de undersökts i otvättat skick hade förmodligen fosfathalterna varit mycket tydligare. Graven hade dessutom varit öppen och utsatt för väder och vind, och regn kan mycket väl ha fört bort spår av fosfat innan föremålen hann skyddas och undersökas ordentligt. Vad gäller djurbenen torde dessa, om de

legat utanför båten, åtminstone ha lämnat spår och bevarats till viss del, framförallt tänderna. Några sådana har dock inte påträffats, ej heller har undersökningar av båtens inre delar tytt på några mer kroppar utöver den begravdes, varför graven tycks ha saknat djur (Bruce-Mitford 1975, s. 488ff).

Båten/skeppet

Nästan inget av träet hade överlevt, så båten undersöktes utifrån bevarade nitar och missfärgningen som träet efterlämnat i marken. Det var ett klinkerbyggt skepp, ca. 24 meter långt, 4 meter brett och 4 meter högt. Skeppet uppskattas haft plats för 40 roddare (20 par). Skeppet har, teoretiskt, kunnat framföras med segel utöver roddarna, men inga fynd som styrker detta har gjorts utan det rör sig om spekulationer (Bruce-Mitford 1975, s. 345ff).

Vapenutrustning

Hjälms (Figur 9), av järn med bronsdekorationer, mycket fragmentariskt bevarad. Hjälmen är gjord i ett järnstycke, dekorerad med pressbleck av förtennat brons, och försedd med en kam av järn med inlagd silvertråd vilken slutar i djurhuvuden i båda ändarna. Hjälmen är försedd med en mask, stelt nitad direkt på hjälmen. Masken är gjord av ett stycke järn dekorerad med pressbleck i förtennat brons. Masken är försedd med dekorativ näsa, mun, mustasch och ögonbryn i brons. Ögonbrynen slutar i djurhuvuden och är även åtskilda av ett djurhuvud. De nedre kanterna av ögonbrynen samt djurens ögon är inlagda med granater, och ögonbrynen är även dekorerade med inlagd silvertråd. Hjälmen är också försedd med rörliga kindskydd och rörligt nackskydd av järn, dekorerade med pressbleck av förtennat brons. Nackskyddet är dock sparsamt dekorerat i jämförelse med resten av hjälmen. Pressblecken är dekorerade i typisk vendelstil A (Bruce-Mitford 1978, s. 138ff).

Sköld (Figur 14), rund sköld i trä med buckla och beslag i järn och brons. Fragmentariskt bevarad och hoptryckt, endast lite av träet bevarat. Bevarat trä har identifierats som lind och al, medan sköldens diameter bedöms ha varit 91,5cm. Skölden har varit försett med ett kantbeslag av förgyllt brons, med dekorativa element i samma material fästa längs med kanten på sköldens framsida, dels som rektangulära plattor, dels som djurhuvuden. Dessa dekorativa beslag antas ha varit totalt 24st, hälften av varje sort. Sköldbuckla av järn, dekorerad med pressbleck av förgyllt brons försedda med vendelornamentik, med djurhuvuden som en del av pressblecken. Knapp av förgyllt brons, försedd med djuvornamentik och inlagda granater (*verroterie cloisonnée*). Bucklan har varit fäst vid skölden

med fem stora nitar i förgyllt brons. Skölden är försedd med ett antal beslag, vilkas ursprungliga position är osäker på grund av bevaringsförhållanden. Samtliga är av förgyllt brons försedda med vendelornamentik. En fågel, en bevingad drake, sex mindre knappar och två avlånga beslag. Greppet är av samma material som tidigare beskrivet, med samma dekoration och ornamentik, samt försett med utväxande djurhuvuden. Skölden har även varit försedd med mekanismer (krokar och fästen) för att kunna bäras och hängas upp (Bruce-Mitford 1978, s. 1ff).

Ringbrynja, flera fragment av en ringbrynja. Fragmenten tyder på att det förmodligen rör sig om en skjorta, och att det är resterna av ett föremål, inte flera (Bruce-Mitford 1978, s. 232ff).

Svärd (Figur 18), fragmentariskt bevarat och sammanrostat med skidan. DubbeleGGat svärd med damaskering. Grepp dekorerat med filigranarbete samt förtening och förgyllning, delar i massivt guld. Trekantig knapp med samma dekorerings, samt inlagda granater (*verroterie cloisonnée*). Skida av trä, klädd i en linneremsa som snurrats runt skidan på ett överlappande sätt. Skidan dekorerad med två guldknappar med inlagda granater (*verroterie cloisonnée*), fästa på upphöjande fästen som kanske varit av ben eller elfenben. Två pyramidformade dekorationer hittades bredvid svärdet, hur de varit fästa är okänt men de måste ha hört till skidan på något sätt. I guld dekorerade med inlagda granater (*verroterie cloisonnée*) och inlagt blått glas. Sammanlagd längd 85,4cm (Bruce-Mitford 1978, s. 273ff).

Spjut, sex spjut- eller lansspetsar och tre *angon*-spetsar (en form av kastspjut, engelsk beteckning). Spjuten av varierande storlek och form, alla är dock bladformade i olika variationer. Längden på spetsarna varierar mellan 31,5-44,5cm. *Angon*, kastspjut med hullingförsett huvud och mycket lång hålk. Alla i liknande utförande men varierande längd, mellan 62-77cm. I samband med spjuten hittades ett antal ferruler och fragment som kan vara resterna av sådana. Dessa kan ha tillhört spjuten, det vill säga utgjort delar av dem, men på grund av bevaringsförhållanden går det inte att bestämma närmare (Bruce-Mitford 1978, s. 241ff).

Regalier

I Sutton Hoo hittades ett antal föremål som ansågs ha utgjort regalier, eller på annat vis haft ceremoniell funktion. Dessa har här samlats under en sektion.

Spira, i Sutton Hoo hittades ett sten- och metallföremål som har tolkats som en spira, det vill säga en slags regalia som ska visa en persons kungliga status. Föremålet består av en avlång sten, slipad så att den är slät och får formen av en mycket utdragen oval. Båda ändarna är dekorerade med människoansikten och ändarna slutar i lökformade dekorationer. De båda ändarna är något olika, men föremålet är symmetriskt. Ansiktena är något olika varandra, i ena änden har ett bronsföremål varit fäst som slutat i en rund skiva, medan andra änden slutat i en metallprydnad. Metallprydnaden består av ett bronsfäste på vilken en järnring suttit, som i sin tur på översta punkten pryts av en hornförsedd hjort i brons. Föremålets sammanlagda längd har varit 82cm, medan den sammanlagda vikten har varit 3,25kg (Bruce-Mitford 1978, s. 311ff).

Ceremoniell stav, ett antal guldbeslag vilka kan ha dekorerat en stav i trä, ben eller elfenben. En remsa i guld som slutar i en ring i samma material, täckta i filigranarbete, ringen dekorerad med en granat. Sammanlagd längd 96mm. Ett djur utskuret ur ett tunt guldbleck, dekorerat med inslagna cirklar. Djuret är runt, som om det bänts runt en stav. Längd 10mm. Triangulärt guldbleck med ingraverade djur, längd 16mm. Guldremsa dekorerad med två streck, slutar i ett djurhuvud, längd 75mm (Bruce-Mitford 1978, s. 394ff).

Järnstativ, fragmentariskt bevarat. I närheten av delar av spiran hittades ett slags järnstativ. Stativet består av en lång järnstav, toppen prydd av ett fyrarmat föremål vars armar slutar i krokar, en kort bit under detta sitter en slags kvadratisk plattform med armar som går utåt från varje hörna för att sedan fästas i staven, och slutar i en spjutliknande spets dekorerad med spiraler. Toppen av staven är delvis dekorativt tvinnad. Föremålets sammanlagda längd har beräknats till ca. 170cm. Föremålets funktion är osäkert. Flera förslag har lyfts fram, bland annat att det ska vara en ljushållare eller ett slags standar, men det är spekulativt (Bruce-Mitford 1978, s. 403ff).

Smycken

Sutton Hoo innehåller ett stort antal smycken (Figur 26) av olika form och funktion. Att gå in på varje föremål i detalj här skulle bli alltför långdraget, varför en generell beskrivning får räcka. Mängden föremål, och hantverksskickligheten som ligger bakom dem, är exceptionell. Föremålen är tillverkade i guld, och är dekorerade med olika kombinationer av inläggningar (*verroterie cloisonnée*), filigranarbeten, ingraveringar och ornamenteringar. Föremålens olika bakgrund och form- och stiltillhörighet diskuteras, men ett stort antal av dem bär

vendelornamentik, eller ornamentik som man återfinner på föremål från gravarna i Vendel och Valsgärde, av olika slag, inklusive knutbands- och djurornamentik (Bruce-Mitford 1978, s. 432ff).

5.2 Arrangemang av gravgoods

5.2.1 Valsgärde

5.2.1.1 Valsgärde 6 (Arwidsson 1942, Taf. 44).

Alla djur ligger vid fören av båten, arrangerade omkring och i denna. Hästarna ligger framför och vid höger sida, nötkreaturen vänster om. Hundarna ligger nedanför nötkreaturen. Kitteln och en del av husgeråden är arrangerade i båten lite bakom fören. Bakom dessa ligger en glasskål mot vänster sida av båten, spelbrädet ligger på samma nivå men på höger sida. Vänster om glasskålen ligger lansspetsen. Strax nedanför och höger om spelbrädet ligger svärdshänget. Nedanför hjälmen ligger träsarna samlade på en punkt, höger om dessa ligger pilspetsarna och vänster om ligger mer husgeråd. Bakom dessa, mot aktern till men inte hela vägen ut i aktern, ligger människobenet i båtens centerlinje. På ömse sidor om benet är svärden, saxarna och sköldarna samlade. På höger sida ligger sax I och sköld II, på vänster sida ligger resten. Vapnen är samlade under sköldarna (Figur 1).

5.2.1.2 Valsgärde 7 (Arwidsson 1977, Taf. 45).

Alla djur ligger vid fören av båten, arrangerade omkring och i denna. Hästarna ligger framför och vid höger sida, nötkreaturen vänster om. Grisen ligger vid fören tillsammans med hästarna, nedanför denna ligger fjällugglan. Lansspetsen ligger tillsammans med grisen. Kittel med tillhörande kätting ligger längst ute i fören, nedanför och till vänster om denna ligger pannan. Hink I och II ligger till höger om kitteln, nedanför denna ligger ännu en hink. EN bit nedanför fören i båtens centerlinje ligger spelpjäserna, strax ovanför och höger om dessa ligger en samling pilspetsar, en bit till höger om spelpjäserna ut mot aktern ligger ännu en samling pilspetsar. Vänster om spelpjäserna ut mot aktern ligger stekspett och tängerna. Nästan mitt i båten ligger hjälmen, framför denna ligger yxan, höger om och lite framför ligger träskålar IV och VII, precis bredvid ligger träskål VIII, vänster om och ut mot aktern ligger blandade verktyg samt träskål V och drickhorn II och III. Nedanför hjälmen är resterande träskålar, drickhorn, vapen samt alla sköldar samlade från sida till sida, det vill

såga aktern av båten är väldigt tom. Sköldarna är arrangerade så att de täcker de övriga föremålen (Figur 2).

5.2.1.3 Valsgärde 8 (Arwidsson 1954, Taf. 43).

Djuren är arrangerade på höger sida av den främre halvan av båten. Här ligger hästarna, medan nötkreaturen ligger i fören. Lansspetsen ligger nedanför och till vänster om fören sett, ännu en bit nedanför denna vid vänster sida av båten ligger hundkopplet. Mittemot lansspetsen på höger sida samt något nedåt ligger träns I, en bit nedanför denna ligger träns II. I båtens centerlinje ca. 2,5m nedanför fören ligger kitteln, och strax nedanför denna ligger den tillhörande kättingen och spelbrädet. Nedanför spelbrädet, fortfarande i båtens centerlinje men en bit ovanför båtens mittpunkt ligger hjälmen. Nedanför hjälmen ligger yxan, drickhornet, verktygen, pilspetsar och rustningsdelarna. Sköldarna har arrangerats så att de ligger ovanför dessa föremål. Bakom denna samling mot båtens vänstra del ligger svärdet, scramasaxen, glasbägaren och pilspetsar. Båtens bakre del och aktern är väldigt tomma (Figur 3).

5.2.2 Vendel

5.2.2.1 Vendel I (Stolpe 1912, Pl. XLV).

Vid förens högra sida ligger hästarna, på motsatta sidan ligger bocken tillsammans med järngrytan och en hund. Nedanför bocken ligger ett nötkreatur, som har en hund vid frambenen och en vid bakbenen, tillsammans med hundarna ligger hundkoppel. Bakom nötkreaturet ligger ett får och en gris, och efter dessa en gås. Med hästarna ligger det dekorerade betslet, tängerna, järngaffeln och kättingen. På motsatta sidan ligger lansspetsen och det odekorerade betslet. I båtens främre hälft ligger även beslag och pilspetsar spridda. Ca. 1,2m nedanför fåret ligger en sax och ett bryne, och ytterligare 1,5 meter nedanför dessa ligger svärderna. En bit nedanför dessa och in mot båtens centerlinje ligger hjälmen och skölden. Utrymmen mellan svärderna och båtens akter, ca. 2,7m, är väldigt tom (Stolpe 1912, s. 10f). (Figur 4).

5.2.2.2 Vendel XI (Stolpe 1912, Pl. LI).

Längs båtens högra sida ligger hästarna. I båtens för ligger kitteln tillsammans med lansspetsen. En bit nedanför denna i båtens centerlinje ligger gaffeln, och ännu en bit nedåt ligger bronsbeslag och vänster om dessa mot kanten till ligger stekspett och hammaren. Längre nedanför bronsbeslagen, i båtens bakre halva, ligger ringbrynjan tillsammans med en

sköld. Nedanför dessa ligger ännu en sköld tillsammans med hjälmen. Båtens akter är mycket tom (Stolpe 1912, s. 40). (Figur 5).

5.2.2.3 Vendel XII (Stolpe 1912, Pl. LII).

Vid fören ligger ett nötkreatur, vid höger sida hästarna och på motsatta sidan om dessa ligger hundarna. I båtens mitt, mellan hästarna och hundarna, ligger grisarna. Fram mot båtens för ligger spelpjäserna, hammaren, kniv och sax. En bit nedanför dessa, ca. 1,5m, ligger en sköld tillsammans med betslen. Pilspetsar i grupper om 4-7st ligger spridda längs hela båten.

Lansspetsen ligger tillsammans med hundarna. Hjälmen, ena skölden, scramasaxen och glasbägaren låg i den del av båten som blev rubbad före utgrävningen (Stolpe 1912, s. 45), varför deras exakta position inte kan bestämmas (Figur 6).

5.2.2.4 Vendel XIV (Stolpe 1912, Pl. LIII).

Vid båtens för ligger hundarna, i vänstra delen av aktern ligger hästen. I fören ligger kitteln. Resterande gravgods är arrangerade strax innan hästen, i båtens centerlinje. Här ligger hjälmen tillsammans med all vapenutrustning och en sax, förutom lansspetsen som ligger en bit innan denna samling vid båtens högra sida (Figur 7).

5.2.3 Sutton Hoo (Bruce-Mitford 1978, s. 2f).

Sutton Hoo var en kammargrav i en båt, varför det finns belegg för att en del föremål stått uppallade mot endera av väggarna. En tolkning är att vapnen och skölden stått upp, och att den försvunna kroppen har legat med huvudet mot dessa. En del föremål ser även ut att ha varit upphängda (betsillworkshop.com/lyre.htm). Mot väggen dit kroppens huvud uppfattas ha pekat låg och/eller stod spiran, spjuten, *angons*, resterna av skölden, en hink och järnstativet. Nedanför dessa, vänster om båtens mittlinje, ligger silverskålarna och silverskedarna, mittemot dessa höger om båtens mittlinje ligger hjälmen. Rakt nedanför silverskålarna ligger svärdet och ännu ett spjut. Svärdet följer båtens mittlinje. Runtom svärdet ligger flera guldföremål. Nedåt till vänster om svärdet och ut mot gravens kant ligger ännu en hink. Nedanför svärdet och mitt i båtens mittlinje, nästan i gravens centerpunkt, ligger drickhornen och träskålarna. Direkt nedanför dessa ligger det lilla silverfatet, ringbrynjan och yxan, ovanpå dessa ligger det stora silverfatet. Strax nedanför och till vänster om denna samling ligger keramikflaskan, och rakt nedanför denna ligger järnlampan. Nedanför denna samling, mot gravens motstående vägg, är kittlarna, kedjan, baljan och den sista spannen arrangerade (Figur 8).

6. Analys

Samtliga svenska gravar uppvisar stora likheter, både vad gäller innehåll och arrangemang av gravgods. Samtliga innehåller vapenutrustning av liknande sort och mängd, en hjälm, 1-3 sköldar, 1-2 scramasaxar, 1 lans och så vidare, liksom att samtliga innehåller djur, verktyg och i regel någon form av kärl. Samtliga är arrangerade så att den mänskliga kroppen legat i den bakre halvan av båten, förmodligen med huvudet mot aktern, medan djuren lagts i den främre halvan av båten. Större djur har legat utanför båten medan mindre kan ha legat både i och utanför. Vendel XIV är ett undantag till detta, anledningarna har diskuterats tidigare i detta arbete. Vapen ligger alltid i den bakre halvan av båten, arrangerade mot sidorna, undantaget lansspets som ligger i mitten och pilspetsar som är utspridda. Hjälmen ligger i mitten eller något inåt mot den bakre halvan. Skölden eller sköldarna har lagts ovanpå den yta där kroppen legat eller arrangerats tillsammans med vapnen i båtens bakre halva. Verktyg, djurutrustning och husgeråd är mer utspridda, men ofta i båtens främre halva. Kitteln ligger i båtens främre halva.

Båtgraven i Sutton Hoo uppvisar både tydliga likheter och olikheter med de svenska gravarna. Materialmässigt råder total avsaknad av djurutrustning, liksom avsaknad av verktyg (undantaget en yxhammare) och husgeråd (undantaget kärl och kittlar, vilka graven innehåller betydligt fler av än de svenska). Istället innehåller graven rikliga mängder smycken och importföremål, samt svårförklarade föremål som beskrivs som kungliga regalier. Graven innehåller liknande vapenuppsättning som de svenska, särskilt de äldre gravarna (Vendel I och XIV samt Valsgärde 8) då dessa i likhet med Sutton Hoo endast innehåller ett svärd och/eller en sköld. Däremot innehåller Sutton Hoo en betydligt större mängd lansspetsar än de svenska. Vad gäller arrangemanget av gravgods uppvisar Sutton Hoo även här både likheter och olikheter. Arrangemanget är likt men kan beskrivas som omvänt, det vill säga det som ligger i bakre halvan av de svenska båtarna ligger i främre halvan i Sutton Hoo. Kroppen har sålunda legat i främre halvan av båten, uppskattningsvis med huvudet mot fören. Svärdet har legat bredvid kroppen, medan skölden arrangerats mot den främre ändan av båten i ett uppstående läge, tillsammans med regalierna, spjuten, hängskålarna och en hink. Hjälmen ligger även den i den främre halvan av båten. Smyckena har legat på eller runtom kroppen. I bakre halvan av båten, arrangerade mot den bakre ändan, står alla kittlar samt en hink och baljan. Dryckeskärlet är arrangerade i båtens mittlinje från mitten av båten och bakåt.

Arrangemanget av föremål är generellt likt det i de svenska gravarna, med vissa undantag, fast i en ordning som kan beskrivas som omvänd eller spegelvänd.

Likheten mellan föremålen i sig har redan delvis tagits upp tidigare i arbetet. Hela vapenutrustningen i Sutton Hoo, med undantaget av *angons*, uppvisar stora likheter med vapenutrustningen i de svenska gravarna, särskilt vad gäller skölden och ikonografin på hjälmen. Viktigt att betona här är att hjälmen även uppvisar stora likheter med hjälmar från medelhavsområdet under senromersk tid. Även smyckena och drickshornen bär ornamentik som är mycket lik den som man hittar på föremål från de svenska gravarna. Lika viktigt är det att betona att importföremålen och de tänkbara regalierna, liksom den generella materiella rikedom i Sutton Hoo, saknar motsvarighet i de svenska gravarna. Även båten i Sutton Hoo måste nämnas i denna jämförelse. Den är byggd med samma teknik som de svenska, men är betydligt större.

7. Diskussion och slutsatser

Efter jämförelse med gravarna i Mälardalen uppvisar Sutton Hoo både viktiga likheter och olikheter. Sutton Hoo har mycket som de svenska gravarna inte har, storlek, rikedom, importföremål, samtidigt som den saknar viktiga element som är gemensamt för de svenska gravarna, det vill säga djur och verktyg. Därför tycks det mindre troligt att Birger Nermans resonemang, att den begravde i Sutton Hoo skulle vara en helsvensk person (Nerman 1948), skulle kunna stämma. Samtidigt har Sutton Hoo tillräckligt mycket gemensamt med de svenska gravarna, vapenutrustning, ornamentik, arrangemang, båtgrav, för denna koppling ska kunna ignoreras. Därför kan inte heller David M. Wilsons resonemang, att likheterna mellan Sutton Hoo och de svenska gravarna skulle vara slumpmässiga (Wilson 1982), hållas för att vara speciellt troligt.

Tidigare undersökningar i ämnet, utförda bland annat av de i föregående stycke nämnda personer och Rupert Bruce-Mitford (Bruce-Mitford 1975 & 1978), har alla lagt stor vikt vid de föremål som är uppenbart lika det svenska materialet, skölden, hjälmen och svärdet, samt det faktum att Sutton Hoo är en båtgrav. Detta har, vilket redogjordes för i delen om tidigare forskning, resulterat i olika tolkningar och slutsatser. Dessa likheter och skillnader för sig har lett till delade åsikter, men de ytterligare likheter som belysts i detta arbete, det vill säga de gravgoods utöver vapenutrustningen som har likheter med det svenska materialet och hur

gravgodset i stort är arrangerat, ger större säkerhet till ena sidan av diskussionen. Det tycks mer troligt efter denna undersökning att det finns klara kopplingar mellan Sutton Hoo och gravarna i Mälardalen.

Sutton Hoo tycks i närmast vara en kombination av olika gravskick, baserat på att den uppvisar likheter med ett svenskt båtgravskick utan att följa detta helt. Vapenutrustningen är närvarande i båda, och det med stora likheter, både vad gäller val av föremål och dess arrangemang. Detta arrangemang är förvisso spegelvänt jämfört med de svenska gravarna, men det är så pass exakt spegelvänt att det ändå är en likhet. Detsamma gäller även för dryckeskärlen och, till viss del, kittlarna. Vad graven saknar, det vill säga verktyg och djur, står delvis för vad som bryter Sutton Hoos likhet med de svenska gravarna. Djuren är dock en svår fråga att ta i beaktande med tanke på bevaringsförhållandena i Sutton Hoo. Graven i Sutton Hoo kan, i likhet med Vendel XIV, innehållit delar av djur vilka inte bevarats. Däremot är det relativt säkert att inga djur nedlagts utanför båten i Sutton Hoo, vilket utgör en viktig skillnad mot de svenska gravarna. Vad som är en säker olikhet mot de svenska gravarna är den stora rikedom i Sutton Hoo, vilket David M. Wilson påpekar (Wilson 1982, s. 166). Ingen av de svenska gravarna kan uppvisa något som liknar detta, ej heller innehåller de några importprodukter.

Med likheter och olikheter fastställda kan Sutton Hoo tolkas som ett svenskt båtgravskick med utomstående influenser. Båten finns där, men i en dimension som gör den unik för sin samtid. Många av föremålen finns där, men i ett rikt utförande som är i en klass för sig. Utöver de föremål som kan förväntas finnas i en svensk båtgrav finns där även flera andra, vilka samtliga fortsatt uppvisar en stor rikedom och möjligen även direkta eller indirekta kontakter med medelhavsvärlden. Sutton Hoo är en båtgrav med ett exceptionellt uttryck i form av gravgods. Det tycks som om ett svenskt båtgravskick med dess uttryck och språk har respekterats, men samtidigt modifierats för att ackommodera ytterligare föremål med dess tillhörande symbolik och värden. Ett särskilt intressant enskilt föremål som kan tolkas som ännu ett uttryck för denna möjliga hybriditet är hjälmen i Sutton Hoo. Som tidigare presenterats uppvisar denna hjälm likheter med två material, svenska vendeltida hjälmar och senromerska hjälmar från medelhavsområdet. En intressant tolkning är att det rör sig om en romersk paradhjelm med ett svenskt vendeltida symbolspråk.

Stockhammers och Marans tankar kring kulturellt utbyte och hybridisering, vilka redogördes för i början av detta arbete, kan appliceras på Sutton Hoo. I Sutton Hoo finns både föremål som kan ha kommit utifrån (till exempel svärdet och skölden) och föremål som definitivt har kommit utifrån (till exempel silverskålarna). Det finns sålunda belägg för att föremål utifrån har gjorts till en del av den inhemska kulturen och utnyttjats på samma sätt som inhemska föremål av samma gruppkategori. Till exempel kan de importerade silverskålarna nedlagts i graven i egenskap av dryckeskärl, i likhet med nedlagda träkärl och dryckeshorn i både Sutton Hoo och de svenska gravarna. Hela gravskicket med båtgrav kan tolkas på samma sätt, ett utifrån kommande uttryck som gjorts till en del av den inhemska kulturen. Detta är ännu ett argument för att Sutton Hoo har kopplingar med bland annat Mälardalen. Vad gäller faktiska hybrider, så som Stockhammer definierar det, är svårare att hitta. En möjlig hybrid är hjälmen, med sina drag av både romerska paradhjälmar och svenska vendeltida hjälmar.

Djurornamentiken får här ett eget stycke på grund av dess svåra tolkning. Djurornamentik återfinns i norra Europa, i huvudsak i Skandinavien, Tyskland och södra England, från mitten av 400-talet och framåt, och har delats upp i många stilar. Dess ursprung, innebörd och användning har varit föremål för många diskussioner och tolkningar. En sådan är av Lotte Hedeager. Djurornamentik har diskuterats i form av kontakter, både sociala och handel, för att spåra just kontakter och kulturellt utbyte. Hedeager menar att detta är att begränsa djurornamentikens innebörd, och argumenterar för att den är mer än bara ett dekorativt element som kan behandlas som vilket annat föremål eller handelsvara som helst. Genom att betona djurornamentikens stil och koppla denna till eliten kan en ny tolkning göras. Det är i elitens intresse att upprätthålla ett visst formspråk och exklusivt uttryckssätt för att hävda sin särskilda status, och ett sätt på vilket detta kan ha gjorts är att upprätthålla en viss stil i djurornamentiken. Genom att kombinera denna tolkning med det faktum att djurornamentikens två tidigaste stilar, I och II, är väldigt homogena överallt där de återfinns, argumenterar Hedeager för att djurornamentiken är ett gemensamt attribut för eliten i hela norra Europa. Djurornamentiken är enligt denna tolkning ett uttryck för en, helt eller delvis, gemensam ideologi delad av norra Europas elit. Dessa grupper av eliter måste ha varit sammankopplade med varandra genom till politiska allianser och giftermål, och denna koppling har enligt denna tolkning förstärkts genom bruket av ett gemensamt symbolspråk (Hedeager 2000, s. 37ff).

Enligt ovanstående tolkning skulle båtgraven i Sutton Hoo och båtgravarna i Mälardalen vara sammankopplade med varandra enbart genom det faktum att båda är elitgravar som innehåller djuornamentik. Detta är en mycket intressant tolkning, men då det dock endast är en tolkning kan den inte tas som en säker sanning. Vad som är säkert är att både Sutton Hoo och de svenska gravarna innehåller djuornamentik, vilket är en likhet dem emellan, även om djuornamentiken i Sutton Hoo är betydligt rikare än de som hittats i de svenska gravarna. Detta gäller särskilt ett motiv från en smyckesdetalj från Sutton Hoo (Figur 26). På denna finns två identiska motiv som kallas *man-between-beasts*, en man som står mellan två djur alternativt en man som står mellan och slåss med två djur. Ett extremt likt, snudd på identiskt, motiv har hittats på en stans i Torslunda, Öland, och en annan version av samma motiv på hjälmen från Valsgärde 7 (figur 10). Rupert Bruce-Mitford ansåg att denna slående likhet i motiv måste tyda på ett samband mellan ornamentiken i Sutton Hoo och den i vendeltida svenska områden (Bruce-Mitford 1978, s. 522).

Vad som inte tagits upp i denna diskussion är de påstådda kungliga regalierna. Dessa föremål är svårtolkade och mystiska. Liknande föremål återfinns inte i de svenska gravarna, så de utgör ännu ett olik element i Sutton Hoo, men då deras betydelse och avsedda bruk är svårbestämt kan inte mer sägas om dem här. Att Sutton Hoo skulle vara gravplats för en lokal konung är tills vidare bara en hypotetisk möjlighet.

Frågan med dess tre hypotetiska svar som presenterades i början kan nu bearbetas. Att Sutton Hoo skulle vara ett resultat av ett spontant utvecklat gravskick, oberoende av de svenska båtgravarna, tycks mycket orimligt. Likheterna är för stora för att detta ska vara en tillfredsställande förklaring. Då återstår två möjligheter, direktkontakt och kulturellt utbyte. Av båda dessa är kulturellt utbyte den mest troliga. Sutton Hoos likhet med de svenska gravarna är tillräckligt stor för att det ska vara väldigt troligt att det har funnits kontakt, och med det kulturellt utbyte, mellan Sutton Hoo och svenska områden. Med det sagt bör dock inte det tredje hypotetiska svaret, direktkontakt, avskrivas som orimligt. Det är hypotetiskt möjligt att en person med direktkontakt med flera kulturer, en av dessa en med svenskt båtgravskick, kan ha gett upphov till en grav såsom den i Sutton Hoo. Båda dessa hypoteser förutsätter att kommunikationerna var bra nog för att tillåta detta kontaktnät, vilket det också är mycket möjligt att de var (Carver 1998, s. 57ff). Vad gäller frågan om vem som en gång låg begravd i Sutton Hoo är detta omöjligt att svara på då kroppen saknas, och med den

Emil Holmquist

många möjligheter till mer ingående analyser. Sutton Hoo kommer, förmodligen, aldrig kunna diskuteras utifrån andra faktorer än dess material.

8. Källhänvisning

Litteratur

Arrhenius, Birgit (1980). *The chronology of the Vendel graves*. Stockholms universitets reprocentral.

Arwidsson, Greta (1942). *Die Gräberfunde von Valsgärde. 1, Valsgärde 6*. Uppsala: Uppsala univ:s mus. för nordiska fornsaker.

Arwidsson, Greta (1954). *Die Gräberfunde von Valsgärde. 2, Valsgärde 8*. Uppsala: Uppsala univ:s mus. för nordiska fornsaker.

Arwidsson, Greta (1977). *Die Gräberfunde von Valsgärde. 3, Valsgärde 7*. Uppsala: Uppsala univ:s mus. för nordiska fornsaker.

Bruce-Mitford, Rupert Leo Scott (1952). The Snape Boat-Grave. *Proceedings of the Suffolk Institute of Archaeology*. Ipswich. **XXVI** (1): s. 1-26.

Bruce-Mitford, Rupert Leo Scott (1975). *The Sutton Hoo ship-burial. Vol. 1, Excavations, background, the ship, dating and inventory*. London: British mus. Publ. for The Trustees of the British Mus.

Bruce-Mitford, Rupert Leo Scott (1978). *The Sutton Hoo ship-burial. Vol. 2, Arms, armour and regalia*. London: British mus. Publ. for The Trustees of the British Mus.

Bruce-Mitford, Rupert Leo Scott (1983). *The Sutton Hoo ship-burial. Vol. 3, Late Roman and Byzantine silver, hanging-bowls, drinking vessels, cauldrons and other containers, textiles, the lyre, pottery bottle and other items*. London: British mus. Publ. for The Trustees of the British Mus.

Carver, Martin (1998). *Sutton Hoo: Burial Ground of Kings?* London: British Museum.

Johnson, Matthew (2010). *Archaeological theory, an introduction*. Chichester, West Sussex, UK; Malden, MA: Wiley-Blackwell.

Stolpe, Hjalmar (1912). *Graffältet vid Vendel*. Stockholm: K. Vitterhets historie och antikvitets akademien.

Artiklar

Hedeager, Lotte (2000). Migration period Europe: the formation of a political mentality. *Rituals of power: from late Antiquity to the early Middle Ages*. (Red.) Frans Theuws och Janet L. Nelson. S. 15-57.

Maran, Joseph (2012). One World is Not Enough: The Transformative Potential of Intercultural Exchange in Prehistoric Societies. *Conceptualizing Cultural Hybridization – A Transdisciplinary Approach*. (Red.) Philipp Wolfgang Stockhammer. S. 59-66.

Nerman, Birger (1948). Sutton Hoo – en svensk kunga- eller hövdinggrav? *Fornvännen* 1948(43). S. 65-93.

Stockhammer, Philipp W. (2012). Conceptualizing Cultural Hybridization in Archaeology. *Conceptualizing Cultural Hybridization – A Transdisciplinary Approach*. (Red.) Philipp Wolfgang Stockhammer. S. 43-58.

Wilson, David M. (1982). Sweden – England. *Vendel period studies: transactions of the Boat-grave symposium in Stockholm, February 2-3, 1981* (Red.) J. P. Lamm och H. –Å. Nordström. S. 163-166.

Internetkällor

www.betsillworkshop.com/lyre.htm 27/11-17